

HISTORISK SAMFUND FOR ALS OG SUNDEVED

Formandens beretning for 2019.

Det har igen været et begivenhedsrigt år for Historisk Samfund for Als og Sundeved. Vi har fortsat med de traditionsrige aktiviteter i form af foredrag og rejser, og vi glæder os over god tilslutning. Vi har også udgivet en årbog. Ganske vist må vi indrømme, at den først kom lige efter nytår, men det var fordi den er knyttet til museets nye store udstilling, som først åbnede i januar 2020. Jeg tror og håber, at medlemmerne har tilgivet forsinkelsen. Mange har i hvert fald givet udtryk for glæde over den bog, de fik. Bogen er et udtryk for vort tætte samarbejde med museet, som heldigvis fortsætter og udvikler sig i god gænge.

Foredrag

D. 23. april havde vi en aften på Sandbjerg Slot, hvor Carsten Porskrog Rasmussen viste rundt både i parken og i selve slotsbygningen. Efter kaffen holdt Carsten foredrag om Sandbjergs historie og betydning for Als og Sundeved. I 1564 overdrog Kong Frederik d. 2. godset til sin bror, Hertug Hans den Yngre. Han byggede en dæmning ud mod Alssund, hvorved Møllesøen opstod. Vandmøllen var i drift indtil 1916, da den brændte, og resterne kan ses endnu. Da hans efterkommer, Hertug Christian Adolf gik konkurs i 1667, overgik godset til Kronen, men blev efter få år solgt til amtmand Conrad Reventlow i Haderslev. Han byggede det nuværende palæ i 1788. Slægten Reventlow ejede godset helt frem til 1930, hvor det blev solgt til overretssagfører Knud Dahl og hans hustru Ellen, født Dinesen og søster til Karen Blixen. Efter Knud Dahls død, åbnede Ellen Sandbjerg for kulturpersonligheder og videnskabsmænd, og i 1954 skænkede hun godset til Århus Universitet, der bruger stedet som kursusejendom. Da der kun kan være 100 personer i foredragssalen på Sandbjerg, var vi nødt til at tage imod tilmeldinger. Interessen for arrangementet viste sig at være så stor, at der meldte sig næsten 300. Vi planlægger derfor at gentage arrangementet onsdag d. 20. maj.

Det næste foredrag fandt sted d. 6. november, hvor museumsinspektør Henrik Skov Kristensen, Frøslevlejrens Museum fortalte om sine to bøger. I 2011 udgav han bogen "Straffelejren – Fårhus, landssvigerne og retsopgøret", hvor hans afdækninger gav anledning til en del debat om synspunkter vedrørende det tyske mindretals forhold under og efter besættelsen. I 2018 blev den fulgt op af endnu en bog, "Gerningsmænd eller Ofre", hvor han uddyber sine forskningsresultater, der blev fremlagt i 2011. Henrik Skov Kristensen fortalte om hvordan det lejeranlæg, der var oprettet i 1944 som en fangelejr for det tyske sikkerhedspolitis fanger, fortrinsvis personer fra den danske modstandsbevægelse, efter 5. maj 1945 hurtigt blev omdannet til en interneringslejr og senere til straffelejr for landssvigere, fortrinsvis personer fra det tyske mindretal. Den lejr, der under besættelsen blev kaldt Frøslevlejren, blev nu efter krigen kaldt Fårhuslejren. Henrik Skov Kristensen kom også ind på de kontroversielle forhold omkring retsopgøret i forhold til den nazificering, som nogle medlemmer af det tyske mindretal blev påvirket af, og efterfølgende dømt for, og han fortalte om det tyske mindretals selvforståelse over tid, helt op til i dag.

Årbog.

Årbogen 2019 blev lidt forsinket. Det skyldes, at den er en særudgave af en ledsagerbog, som museet har udgivet i forbindelse med udstillingerne om tiden 1920 – 2020, som blev åbnet d. 17. januar. Bogen dækker Sønderjyllands historiske udvikling fra 1848 til 2020. Man kan tage den med og bruge den, når man besøger udstillingerne på Sønderborg Slot. For hvert afsnit er der en historisk indledning, hvorefter der følger billeder af en række markante genstande i udstillingen, og en fortælling om den historie, de repræsenterer. Teksten er skrevet af Carsten Porskrog Rasmussen. Det er mit håb, at medlemmerne er glade for bogen. Jeg synes, at vi kan være glade for at museet nu kan fremvise en udstilling, der beskriver historien helt frem til i dag. De historiske begivenheder 1920 -2020 har jo i høj grad været med til at forme vores identitet. Når man går rundt derinde, kan man godt komme til at tænke, at det er en del af en selv, der er kommet på museum.

Ture.

I lighed med de foregående år, har vi også i 2019 gennemført ture til ind- og udland. Den første tur d. 12. – 19. juni gik til Estland, hvor vi var med til at fejre 800-året for

Dannebrog, der ifølge myten faldt ned fra himlen d. 15. juni 1219 i Lyndanisse under Valdemar Sejrs felttog i Estland. Valdemar Sejr tog flaget til sig, og gjorde det til Danmarks nationalflag, det er i dag det ældste nationalflag, som stadig bruges. 39 medlemmer startede om morgenen d. 12. juni fra Sønderborg Slot og kørte i bus den lange vej til Linköping i Sverige, hvor vi overnattede. Næste formiddag kørte vi til Stockholm, hvor vi overværede vagtskiftet på kongeslottet. Vi spiste frokost og havde lidt tid på egen hånd, inden vi gik om bord på færgen, der sejlede os til Estlands hovedstad Tallin, hvor vi ankom om morgenen på dag 3. Efter en byrundtur besøgte vi Vandfly havnemuseet, der bl. a. rummer den estiske flådes stolthed, ubåden Lembit, som blev bygget i 1936. Turen gik derefter til vores hotel i den gamle bydel. Tallins historiske centrum er omgivet af en bymur, og den er bilfri, så der hersker en helt unik stemning.

Dag 4 var d. 15. juni. Vi stod på havnen og vinkede med flag da Dronning Margrethe gik i land samtidig med, at Dannebrog dalede ned fra himlen med faldskærm. Efter frokost var der optræden og underholdning på byens torv, hvor dronningen også var til stede, og om aftenen var vi til gallakonzert i Hall of Estonia. Den blev indledt med taler af den estiske præsident og dronning Margrethe. Der var både et estisk og et dansk sangkor, og orkesteret bestod af både estiske og danske musikere. Dag 5 blev indledt med en festgudstjeneste, som også blev overværet af dronning Margrethe, hvorefter vi besøgte Besættelsesmuseet med minder fra den sovjetiske tid. Dag 6 besøgte vi den olympiske landsby i Pireta, hvor sejlregattaerne blev afholdt i forbindelse med OL i 1980. Vi besøgte et gårdmejeri, hvorefter vi kom ind på den danske ambassade. Her fik vi fortalt om forholdet mellem Danmark og Estland og de udfordringer Estland har haft under og efter sovjetstyret. Esterne gør hvad de kan for at orientere sig mod Europa. De er meget bevidste om at de er medlem af NATO og EU, men deres problem er, at ca. 24% af befolkningen er russere, og de trækker i den anden retning. Efter på dag 7 at have besøgt en stor sangfestivalplads med plads til 200000 mennesker, gik vi ombord på færgen, der sejlede os til Stockholm, hvor vi ankom dag 8 om formiddagen. Derefter gik turen den lange vej tilbage til Sønderborg. Vores guide var Klavs Verholt fra Odense, som er historiker med speciale i de baltiske lande, og foruden ham var turlederne Henning Jepsen og undertegnede.

Den næste tur var en endagstur, som fandt sted d. 22 juni, og som gik til "Fæstningsbyen Fredericia". På vej i bussen fortalte Henning Ladefoged Sørensen om fæstningens historie med særlig vægt på de slesvigske krige. Fæstningen var jo krigsskueplads både i treårskrigen i 1848, hvor de danske tropper besejrede Slesvig-Holstenerne, og i 1864, hvor de danske tropper, efter nederlaget på Dybbøl, måtte rømme fæstningen. Turen var en slentretur inden for volden med stop bl. a. ved Mosaik Begravelsesplads på Vester Voldgade, monumentet for oberst Lunding på Danmarks Bastion, videre til tidligere Bülow's Kaserne og til Reformerte Kirke. Efter frokost gik turen videre gennem de snorlige gader til flere oplevelser inden eftermiddagskaffen på Hotel Gammel Havn. Undervejs på hele turen stoppede man op adskillige gange og fik fortalt om det man så. Det blev til en gåtur på i alt 7,7 km., så man var godt trætte på busturen på vej tilbage til Sønderborg. 42 medlemmer deltog i turen, der blev ledet af Henning Ladefoged Sørensen, Poul Callesen og Jens Verner Nielsen.

Den tredje tur var en tredagstur, der fandt sted d. 20. til d. 22. august, som gik til Djursland. 56 medlemmer kørte af sted i bus, og efter en kaffepause var første stop Clausholm Slot, hvor man fik en rundvisning. Turen gik videre til Voldum Kirke, og videre til Mols, hvor Agri Bavnehøj og Poskær Stenhus blev besøgt, inden turen gik til Fuglsøcenteret, hvor man blev indkvarteret. Første besøg på dag 2 var Herregården Gl. Estrup, som både rummer Herregårdsmuseum, Det Grønne Museum samt Center for Herregårdsforskning. Efter en rundvisning og frokost gik turen til Auning Kirke, og besøg på herregårdene Løvenholm og Mejlgård, hvor man kiggede på bygningerne udefra og hørte historien, og videre til Sostrup Slot, hvor man fik en rundvisning. Turen gik videre forbi Katholm og Rugård tilbage til Fuglsøcenteret. Næste morgen blev bussen pakket, og man kørte til Rosenholm Slot, hvor man fik en rundvisning. Derefter til Hornslet Kirke og videre sydpå til Ejer Bavnehøj, hvis tårn står som et monument for genforeningen i 1920. På hjemvejen tog man en afstikker til Fjordenhus, den nye ikoniske bygning på Vejle havnefront, tegnet af den verdenskendte kunstner Olafur Eliasson, inden man ankom til Sønderborg sidst på eftermiddagen. Turen blev ledet af Sigga Henriksen og Jytte Urban, og Tom Specht var guide.

Normalt har vi jo 3-dagsturen i forsommeren, 1-dagsturen midt på sommeren og 7-dagsturen sidst på sommeren. I år byttede vi rundt fordi 7-dagsturen jo skulle være i

Estland d. 15. juni til Valdemarsdagen, og 3-dagsturen kom så i august i stedet. Det viste sig at være en succes, idet 3-dagsturen fik mange flere tilmeldinger end normalt.

Samarbejde med museet.

Vi har i år givet økonomisk tilskud til museet på i alt kr. 58820,-. Det drejer sig om et maleri af Saxo W. Wiegel, som skildrer en situation fra Skanse 6 på Dybbøl Banke d. 16. april 1864, og nyt udstyr i Riddersalen i form af nyt lærred, projektor, computer og en optimering af lydanlægget. Vi kan nu glæde os over, at forholdene i Riddersalen er så optimale, som de kan blive. Det er jo væsentlig, når vi arrangerer foredrag.

Da det nye Museum Sønderjylland begyndte for to år siden, og Sønderborg Slot ophørte at være et selvstændigt museum, og det hele nu skulle styres fra Haderslev, må vi nok sige, at vi var skeptiske. Vi havde svært ved at se, hvordan vores forening kunne passes ind i den nye struktur. Men et gammelt ord siger jo, at "samtale fremmer forståelsen". Sidste år kom det nye Museum Sønderjylland med et oplæg til hvordan samarbejdet med de 9 venneforeninger skulle køre. Stort set så det godt ud, men der var nogle ting, specielt vedr. foredragene, vi gerne ville have præciseret. Vi har nu haft en forhandling med Museum Sønderjylland vedr. arrangementer på Sønderborg Slot. Hvor museum og forening de sidste to år har arrangeret foredrag hver for sig, og derved i nogen grad konkurreret med hinanden, vil vi fremover som hovedregel samarbejde. Det bliver stadigvæk gratis for vore medlemmer og medlemmer af Museumsklubben at gå til foredrag, hvorimod de, der ikke er medlemmer skal betale entré. Der bliver også arrangeret byvandring, hvor vore medlemmer har gratis adgang. Men det bliver stadigvæk mulighed for begge parter at arrangere hver for sig. F. eks. afholdes historiefestivalen af MSJ alene, og vore medlemmer skal da betale entre`.

I 2019 var det 100 år siden at hertug Ernst Günther af Augustenborg, som dengang ejede Sønderborg Slot, stillede slottet gratis til rådighed til at der kunne indrettes museum. Foreningen blev jo stiftet i 1908 som en sindelagsneutral forening. Det første sted, man havde museum var et lejet værelse på første sal på Hotel Prinz Heinrich i Store Rådhusgade 3. Man averterede efter effekter både i Dybbøl-Posten og Sonderburger Zeitung, og det varede ikke længe, før man havde en stor samling.

Hotel Prinz Heinrich var tilholdsstedet for det tyske borgerskab og officerer fra garnisonen på Sønderborg Slot. Det blev lidt for meget for nogle dansksindede, som forsøgte at etablere et alternativt museum op Dybbøl Mølle, men det fik ikke tilstrækkelig folkelig opbakning. Værelset i St. Rådhusgade blev hurtigt for lille, og i 1910 flyttede museet til tre værelser på 1. sal i det nyopførte Menighedshus, som ligger på hjørnet af Kaiser-Wilhelm-Allee og Bismarckstrasse, det nuværende Kongevejskryds. Både forening og museum fik nu større og større opbakning. De nationale spændinger skulle ikke stå i vejen for at sikre og bevare den fælles hjemstavns fortidsminder. I 1918 var pladsbehovet blevet så stort, at man lejede en villa på Asylvej 7, hvor man indrettede museum i 2 etager. Da tilbuddet fra hertug Ernst Günther kom, var foreningens kasse tom, og man havde ikke mulighed for at tage imod det. Men efter genforeningen i 1920 overtog den danske stat slottet, og foreningen overdrog vederlagsfrit museet til Sønderborg Amt. Nu var de rigtige rammer etableret. Museum og forening har hele vejen kørt et tæt parløb, og indtil ca. 1950 tog foreningen aktivt del i driften af museet. Strukturen i museumsvesnet er jo en hel anden i dag end det var dengang. I dag er museet en del af Museum Sønderjylland, som er en forskningsbaseret institution, der skal leve op til en række lovkrav. Men hvis vi sammenligner museet på Sønderborg Slot med tilsvarende museer andre steder i landet, så er vi absolut i Superligaen.

Til slut vil jeg sige tak til bestyrelsen. Jeg synes, at vi har en rigtig god bestyrelse med et godt samarbejde. Den flade ledelsesform, vi har, gør jo at alle har et arbejdsområde, og det fungerer godt. Tak til Carsten Porskrog Rasmussen for et godt samarbejde, tak til Hanne Thrane, som hjælper os, og er ambassadør for os i slotsbutikken, tak til Bjarne Andersen for veludført arbejde som forretningsfører, og ikke mindst tak til alle medlemmer for Jeres opbakning om Historisk Samfund for Als og Sundeved.

Sønderborg, d 21. okt. 2020

Frede R. Tychsen